

Socialdepartementet

Minnesanteckningar från sakråd den 13 december 2022 med anledning av propositionen *Statens stöd till trossamfund samt demokrativillkor vid stöd till civilsamhälle*

Bakgrund

Socialminister Jakob Forssmed inbjöd till sakråd den 13 december 2022 mot bakgrund av att regeringen den 10 november 2022 fattat beslut om att återkalla den tidigare regeringens proposition *Statens stöd till trossamfund samt demokrativillkor vid stöd till civilsamhället* (prop. 2021/22:272). Syftet med mötet var att informera om hur processen ser ut framåt samt att lyssna in synpunkter avseende demokrativillkorförslaget.

Inledning

Socialminister Jakob Forssmed inledde med att tacka för att civilsamhällesorganisationerna och trossamfunden engagerar sig i frågan, och betonade vikten av ett levande civilsamhälle som en central del i demokratin. De statliga bidragen utgör en viktig del i regeringens politik för det civila samhället. Frågan om ett nytt och enhetligt demokrativillkor för statliga bidrag har diskuterats länge. Redan 2016 tillsattes Trossamfundsutredningen och därefter har Arvsfondsutredningen, Demokrativillkorsutredningen och Granskningsutredningen utrett och lagt fram betänkanden som bidragit till att belysa frågan.

Jakob Forssmed förklarade att regeringen nyligen valt att återkalla propositionen i vilken ett nytt demokrativillkor för statligt stöd till civilsamhället presenterades. Återkallandet skedde bland annat mot bakgrund av att civilsamhället och trossamfunden, efter att propositionen presenterades, har gett uttryck för oro bl.a. för att tillämpningen av demokrativillkoret kan leda till oproportionerliga konsekvenser. Frågan om

införande av ett nytt demokrativillkor kommer nu att beredas vidare i Regeringskansliet innan regeringen återkommer i frågan.

Jakob Forssmed konstaterade att regeringen fortsatt kommer prioritera att säkerställa att medel inte går till organisationer och föreningar som främjar extremism, undergräver demokratin och agerar i strid med samhällets grundläggande värderingar. Regeringen avser också att utreda förbud mot utländsk finansiering av trossamfund och andra organisationer på civilsamhällets område med kopplingar till islamism och extremism samt fram av förslag om skärpt regelverk och tillsyn när det kommer till sådana organisationers finansiering.

Innan deltagarna fick möjlighet att uttrycka sina ståndpunkter kring de tre frågeställningarna om demokrativillkoren som fanns med i inbjudan till sakrådet lyfte Jakob Forssmed civilsamhällets och trossamfundens viktiga funktion som demokratibärare. Därefter följde en bordsrunda utifrån de tre frågeställningarna.

Hur kan företrädarrollen förtydligas i demokrativillkorförslaget?

Flera deltagare lyfte företrädarrollen i det återkallade förslaget som alltför långtgående. De menade att det är omöjligt att kontrollera så långa ansvarskedjor som förslaget öppnade upp för. Några menade att förslaget riskerade att öppna upp för åsiktsregistrering och angiveri. En stor andel av organisationerna menade att företrädarrollen behöver förtydligas och avgränsas. Några ansåg att företrädarbegreppet bör avgränsas till personer i ledande ställning, och menade att propositionen borde ge konkreta exempel på positioner som omfattas. Det fanns också de som menade att det måste finnas tid och utrymme för organisationer att agera på oegentligheter innan staten fattar beslut om indragna bidrag så att det är frånvaron av agerande från organisationen som aktualiserar statliga åtgärder.

Flera organisationer lyfte frågan om svårigheterna att avgöra vem som är företrädare för en organisation eller trossamfund och menade att det är varje organisations egna stadgar och styrelseprotokoll som avgör vem som är företrädare. Det nämndes också att många av organisationernas medlemmar är barn. Det efterfrågades mer av objektiva rekvisit som inte öppnar upp för otydlighet och godtycke såsom i det tidigare förslaget.

Hur kan det säkerställas att hänsyn tas till en överträdelses allvarlighetsgrad vid bedömningen av demokrativillkoret?

Flera företrädare lyfte att det bör införas ett proportionalitetsrekvisit och att det behöver finnas en tydlig proportionalitetsprincip där allvarlighetsgrad, systematik och utsträckning i tid kan vara parametrar. Det fanns också synpunkter om att man borde införa en trappa utifrån överträdelseernas allvarlighetsgrad och att enskilda händelser inte borde räknas. Någon organisation uttryckte att en proportionalitetsbedömning bygger på skönsmässiga bedömningar som skapar godtycke och oförutsägbarhet, och efterfrågar i stället objektiva kriterier.

Flera organisationer var kritiska till att man i förslaget omdefinierar redan definierade begrepp såsom våld, hot och diskriminering. Det anses öppna upp för rättsosäkerhet och politisk styrning av civilsamhället.

Finns det enligt er uppfattning omständigheter som skulle motivera en skärpning av demokrativillkoret, och vilka omständigheter skulle det i så fall vara?

Flera organisationer lyfte att demokrativillkor som gäller civilsamhället och trossamfunden också bör omfatta politiska partier.

Några organisationer menade att dagens befintliga demokrativillkor räcker utmärkt och att det inte behövs något nytt. Flera organisationer menade vidare att de inte ser några omständigheter som kan motivera en skärpning av förslaget i propositionen. Flera representanter menade att det tidigare förslaget andas misstro gentemot civilsamhället och trossamfunden vilket försämrar situationen för de demokratibärande organisationerna och riskerar att försvaga incitamenten att delta i det demokratiska samtalet.

Det framkom också under sakrådet att det finns saker i propositionen som deltagarna lyfter fram som positiva. Bland annat grundprincipen att det är handlingar, snarare än ideologier och tankar som ligger till grund för bidragsbeslut. En rad organisationer sa att de i grunden är positiva till att resurser inte går till extremism, men att utformningen är problematisk utifrån rättssäkerhetssynpunkt, medan andra organisationer tyckte att förslaget är otydligt och innehåller för många subjektiva villkor och tillämpningssvårigheter. Några organisationer menade att samfunden inte kommer att ha resurser att söka sina rättigheter gentemot staten i domstolsprocesser.

Avslutning

Statsrådet Jakob Forssmed avslutade mötet med att tacka för deltagarnas tid och inspel och poängterade återigen att civilsamhället och trossamfunden är viktiga som demokratibärare och för delaktigheten i samhället. Statsrådet inbjöd även de organisationer som vill att i närtid skicka in kompletterande skriftliga synpunkter.

Deltagarlista

Civos
Evangeliska fosterlandsstiftelsen EFS
Famna
Folkets Hus och parker
Forum – idéburna organisationer med social inriktning
Fremia
Fryshuset
Frälsningsarmén
Funktionsrätt Sverige
Giva Sverige
Hela Sverige ska leva
Hela Människan
Ideell kulturallians
Islamiska Samarbetsrådet
Judiska centralrådet
LSU – Sveriges barn- och ungdomsorganisationer
Ortodoxa och österländska kyrkors ekumeniska råd (OÖKER)
Riksidrottsförbundet
Rädda barnen
SIOS – Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige
Studieförbunden i samverkan
Sveriges Hembygdsförbund
Sveriges Kristna Råd
Svenska Röda Korset